

CSICSAY ALAJOS

25 ÉVES A KATEDRA MIT JELENT SZÁMOMRA A KATEDRA?

Vannak kérdések, amelyekre nehéz megtalálni a helyes, tán jobb, ha azt mondom, a megközelítőleg pontos választ.

Amikor a Katedra kiadója (Lilium Aurum) elhatározta, hogy a szlovákiai magyar pedagógusok és szülők számára lapot kíván indítani, kissé elgondolkodtam rajta, vajon mit tartalmaz majd a lap koncepciója.

Annak ellenére, hogy életemnek immár közel a felét töltöttem el a pályán, lelkem mélyén még mindig az ismeretközvetítő szerepében érzem magam legotthonosabban. Persze már csak az írásaim révén. A pedagógia viszont nem csupán ismeretek átadásából áll. Ám arra a kérdésre, hogy mi is valójában az egykori szakmám lényege, nem tudnék igazán elfogadható feleletet adni. Vannak, akik a tudományok közé sorolják a pedagógiát, és vannak, akik nem. Ne tessék rajta csodálkozni, ha a magamfajta mezei okító, nem csupán emiatt, mindenkor dilemmában volt, illetve van mindmáig. Sőt, egyre inkább. Olvastam valahol, hogy egy kiváló tudományos folyóirat főszerkesztőjétől megkérdezték, véleménye szerint mi a tudomány, mire azt válaszolta, egy „folt hátán folt szövevény”. Szövevény? Ha egyetértünk vele, akkor én azt mondanám, a pedagógia pedig olyan egymás mellé rakott – szépitve – színes foltocskákból álló valami, amit eddig még senkinek nem sikerült még csak összefélcelni sem. Pláne, ha olyan egyének is öltögetik a cernát, akik egy gombot sem lennének képesek felvarrni. Alighanem azért hasonlít egy cseppet a pedagógia a bohóc nad-

rágjára. Bár a jó bohócok a legkiválóbb mulattatók, lényegében művészek – azt is mondták már a pedagógiára, hogy inkább művészet, mint tudomány –, ám a porond, amelyen a mai pedagógia erőlteti, hogy „ide figyeljete, gyerekek!”, rég elveszítette a varázsát. Ráadásul még lakatra is „kell” zárni az arénát, nehogy a nagyra becsült publikum – „nálunk minden a gyerekekért van!” – a kényszerprodukciók elől fejesztve meneküljön.

Ez a groteszk „cirkusz” mindjárt a kilencvenes évek elején elkezdődött, nem mintha előbb lappangva nem éledezett volna, de akkoriban, legalább lopva mosolyogni, akár még nevetni is lehetett rajta, de főleg egymással összekacsintva alaposan átverni a ceremóniamestereket, hogy odabenn így szocialista meg úgy szocialista nevelés folyik. Gondoljunk a megmaradásunkért véghezvitt társadalmi összefogásokra, és az évekig (ki)tartó, több „porondon” szervezett, megannyi, egyre színvonalasabb gyerekfesztiválokra, amelyek mögött alaposan átgondolt, már-már profi módon végzett alkotómunka zajlott, amely elválaszthatatlan részét képezte az iskolai nevelő-oktató munkának. Aztán hirtelen minden megtorpant, sőt abba is maradt, mert mindennél fontosabbá vált a politika, az üres filozofálgatás, meg persze a reménytelen bérharc, közben mi, szlovákiai magyar pedagógusok, szakmai folyóirat nélkül maradtunk. Mintegy három évig külső segítséggel – hazai újságok, a győri Hogyan Tovább? megyei szaklap – próbáltuk áthidalni a szakadékot. S aztán, mintegy ajándék-

ként, megjelent a Katedra. Nem dicsekvésképp mondom, a születésénél én (is) bábáskodtam, ám ennek ellenére sem szerkesztője, sem a szerkesztőbizottságának a tagja nem voltam. Nekem talán ezeknél is fontosabb feladatkör jutott, a Katedra Társaság munkájának az irányítása, amely Társaság meghatározta a lapnak nem csupán a koncepcióját, egy-egy évre szóló munkatervét, hanem több évre vonatkozó programját is. A folyóiratnak, mihelyt a pedagógusok lapjává lett, kezdettől fogva a külső (?) munkatársa vagyok. Mint az említett Társaság elnöke, egy oktatási reformtervezet elindítója, számtalan referátum és korreferátum szerzője voltam, amelyek sorra megjelentek a Katedrában, majd többek munkáival együtt, három egymást követő önálló kötetként, a Katedra Könyvek sorozatban. Az első reformtervezet-kötet szlovák nyelvű fordítása 1997-ben, Pozsonyban odakerült minden akkori, parlamenti képviselő asztalára, amire közülük senki sem reagált. Még csak olyképpen sem, hogy mi a fene akar lenni ez az elaborátum.

Mindig arra ösztönöztem a kollégákat, óvónóktól az egyetemi tanárokig – és nemcsak a társaság tagjait, hanem az ún. kívülállókat is; némelyeket személyesen kértem fel –, hogy kapcsolódjanak be ezen közös munkánkba, amit kivétel nélkül, készségesen elfogadtak. Ma már az írásaik, épp a Katedra jóvoltából, hiteles kordokumentumok. Sajnálatos, hogy nem lehettek többek éppen az egymást váltogató, „kompetens fércelők” kétbalkezessége, közömbössége vagy éppen okoskodásai miatt.

ALBERT SÁNDOR

A MUNKAALAPÚ ÉS TUDÁSALAPÚ TÁRSADALOMRÓL

Mindazonáltal, ami legnagyobb erénye lett a Katedrának, hogy teret adott minden írni akaró, gyakorló pedagógusnak. Hiszem, hogy nem bántok meg senkit, ha azt mondom, az írások színvonalától vagy inkább a szerzők nyelvi botladozásaitól függetlenül minden papírra vetett mondanivaló megjelenített, amelyeket hivatásos szerkesztők és főszerkesztők gondoztak, s így a zsenyebbek is a hazai pedagógiai publicisztika szerves részévé válhattak. Ugyanis a tanító, tanár eleve nem szakírónak készült, de hogy némelyik azzá váljék, ahhoz lehetőséget, no, meg némi segítséget is kell, kapjon; leginkább a skrupulusai leküzdésében kell az önbizalmát enyhén megtámogatni. Egy kiváló pedagógus, Lénárd Ferenc, aki mellel pszichológus is volt – elsősorban tanulókra vonatkoztatva –, vallotta (nem szó szerint idézem), az ember szóban könnyebben képes közölni a gondolatait, de ha megtanulja leírni azokat, mondanivalója fegyelmesebb gondolkodásra fogja őt serkenteni. Ebben is sokat köszönhetek, nem csak a magam esetében, a Katedrának.

Ám az, hogy a feladatát huszonöt éven át képes volt töretlenül ellátni, szinte a csodával határos. Mindazoknak, akik ebben közreműködtek és azon munkálkodnak ma is, hogy e lap, az egyre mostohább körülmények ellenére életképes legyen, és közben megújulni is tudjon, őszinte tiszteletemet fejezem ki.

Néhány kelet-európai ország még ma is a munkaalapú társadalomra esküszik, míg a fejlett világ a tudásalapú társadalom mellett teszi le a voksát.

A **munkaalapú társadalommal** kapcsolatban többféle definíció létezik. A fogalom meghatározásánál abból lehetne/kellene kiindulni, hogy minden emberi közösség alapja a közösen (közös elképzelések mentén) végzett **munka**. A technológia fejlődése révén természetesen a munka jellege változik/változott, de mégiscsak az a jellemző, hogy a termelés zömét **alacsony hozzáadott értékű tevékenységek** adják. Ehhez viszont kevés magasan képzett, önálló munkavégzésre képes emberre van szükség.

Leegyszerűsítve a problémát ez úgy néz ki, hogy a diák pl. a szakiskolában elsajátítja egy-egy szakma elméleti ismereteit, és az üzemgyakorlat során (pl. duális képzés formájában) megszerzi a szakma gyakorlásához szükséges készségeket és jártasságokat. A cél tehát a megfelelő tudás megszerzése, mert az iskolát elhagyva ezzel keresheti meg kenyerét (az esetek többségében kétkezi munkával, esetleg munkagépek kezelésével).

A munkaalapú társadalom tehát „be-fejezett” tudásban gondolkodik.

Statisztikák egész sora viszont azt bizonyítja, hogy az emberek aktív életük során többször kényszerülnek nemcsak munkahelyet, de szakmát is váltani. Ez viszont nagyon sok ember számára gondot jelenthet, mert nincsenek birtokában azoknak a természettudományi, matematikai, informatikai stb. alapoknak, amelyekre egy más, igényesebb szaktudás ráépíthető. Ezért is állítja

több szakember, hogy ez a fajta képzés **zsákcútcát jelent** a fiatalok számára.

A **tudásalapú társadalomban** a hagyományos termelési tényezők mellett (tőke, munkaerő) egyre inkább a tudás kerül előtérbe és válik döntő termelési tényezővé. Egy-egy termékben igen nagy a tudástartalom aránya, tehát a hozzáadott érték. Ehhez viszont jól képzett, kreatív emberekre van szükség.

A tudásalapú társadalomban a tudás nem cél, hanem eszköz a társadalom életében való részvételhez. A tudásalapú társadalomban törvényszerűen felértékelődik az **oktatás és kutatás szerepe**.

Az oktatási intézmények tevékenységével kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy milyen tudást közvetítsen az iskola a folyamatos változások korában. Az iskolában megszerzett ismeretek csak akkor lesznek versenyképesek, csak akkor tudnak alkalmazkodni a gazdasági-társadalmi elvárásokhoz, ha az ún. kulcskompetenciák fejlesztésével párosulnak.

Kulcskompetenciák alatt azokat az ismereteket, készségeket és attitűdöket értjük, amelyek megkönnyítik a társadalomban való érvényesülést, és a szakmák többségében alkalmazhatóak. Ilyenek pl. az idegennyelvtudás, az informatikai ismeretek, a kommunikációs készségek, a rugalmasság, a kreativitás, a célirányultság, a problémamegoldó képesség, az alkalmazkodó képesség, a másság elfogadása, stb.

A tudásalapú társadalomban megjelenik egy új fogalom is: a **tudás piac**. A tudáspiacon való érvényesülést pedig az határozza meg, hogy ki milyen és mennyi tudásnak van a birtokában.